

● SAHİBİ :

TÜRKİYE İSLAM
ENSTİTÜLERİ TALEBE
FEDERASYONU ADINA
GENEL BAŞKAN

Sedat ŞENERMAN

● YAZI İŞLERİ
MÜDÜRÜ

Ömer Hami ULUSOY

BU SAYIDA

SELÂM	İslâm MEDENİYETİ
BİSMİLLAH! 1200 TH DEATH ANNİVERSARY OF İMAM MUHAMMED ASH- SHAİBANİ (İngilizce)	İslâm MEDENİYETİ Zeki CANAN
AÇIŞ KONUŞMASI	
İMAM-I MUHAMMED b. el- HASEN eş-ŞEYBÂNİ (Fr. Ter.)	Prof. Dr. M. HAMİDULLAH Yaşar ALPASLAN
BEN (Şiir)	
LE 1200'e ANNİVERSAİRE DE LA MORT DE L'İMAM MUHAMMED ach-CHAİBA- NI, CONTEMPORAİN DE CHARLEMAGNE	Prof. Dr. M. HAMİDULLAH
İMAM-I MUHAMMED ŞEY- BANİ İLE MUASİR AVRU- PA'DA HUKUK	Doç. Dr. Salih TUĞ
İMAM-I MUHAMMED eş- ŞEYBANİ	Bekir SADAK
ŞEYBANİ'NİN «SİYER» İ (İng. Tercüme)	Prof. Dr. M. HAMİDULLAH
İMAM-I MUHAMMED eş- ŞEYBANİ NESEBİ, HAYATI ve İLMİ KİTAB-I MUKAD- DES (İng. Tercüme)	Muhammed EROĞLU
İMAM-I MUHAMMED	Prof. Dr. A. KARAHAN
TE'LİF ESERLER	Ali DARYAL
İMAM-I MUHAMMED'İN İS- TANBUL KÜTÜPHANELE- RİNDEKİ MEVCUT YAZMA ESERLERİ (Türkçe - İng) ...	N. Bayraktar - M. Hamidulal S. Tuğ - Y. Z. Kavakçı
PEYGAMBERİMİZE (Şiir) ...	Fuat ÖZDEN
SERGİDEN İNTİBALAR	İslâm MEDENİYETİ
MANSUR (Şiir)	N. Fazıl KISAKÜREK
İÇ BASINDAN YANKILAR...	Dr. Y. Ziya KAVAKÇI BİZİM ANADOLU
DIŞ BASINDAN YANKILAR (İngilizce)	Prof. Dr. M. HAMİDULLAH
SORUNUZ SÖYLİYELİM ...	Gazi MERT
T. P. A. O.	İslâm MEDENİYETİ
HABERLER	İslâm MEDENİYETİ

İDAREHANE

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Merkezi
Nuruosmaniye Caddesi No: 82/2
Tel. : 22 46 02

CAĞALOĞLU — İSTANBUL

Haberleşme ve Havale Adresi :
İSLAM MEDENİYETİ, P.K. : 1315

SİRKECİ

TEMSİLCİLERİMİZ

ANKARA : A. Gürbüz AKYÜZ, Gazi M. Kemal Bulvarı
Uz Apartmanı, 7/5-6 - Kızılay / Ankara
İZMİR : T.İ.E.T.F. İkinci Başkanı : İhsan EMCİ
KAYSERİ : T.İ.E.T.F. Mah. İcra K. Bşk. İ. Ethem ELİBOL
KONYA : T.İ.E.T.F. Mah. İcra Kom. Bşk. Hasan TAŞ

TEKNİK KADRO

Sekreter : Erdoğan ATAK
Ressam : Gürbüz AZAK
Dizgi ve Baskı : F A T İ H M A T B A A S I — İSTANBUL
Yıl: 2 — Sayı: 20
Basıldığı tarih : 25/6/1969

ABONE

Yıllık : 12 sayı, 25 TL.
Altı Aylık : 6 sayı, 12,5 TL.
Öğrencilere: Yıllık 20 TL.
» 6 aylık 10 TL.
Yabancı memleketlere posta
ücreti ilâve edilir.

Bir sayı: 250 Kuruş.

İLÂN TARİFESİ

Dış Kap.: 2 renk 2.500 TL.
Tek renk: 2.000 TL.
İç Kapak: 2 renk 1.500 TL.
Tek renk: 1.000 TL.
Renkli ilân sahifesi :
Tamamı : 1.200 TL.
1/2 : 750 TL.
1/4 : 400 TL.
1/8 : 250 TL.

Mecmuamızdaki yazılar me'haz gösterilmeden alınamaz.
Gönderilen yazılar basılsın basılmasın iade edilmez.

İmam Muhammed EŞ - ŞEYBÂNÎ

(132/749 - 189/805)

Nesebi, Hayatı
ve İlmî:

Muhammed Eroğlu

Büyük bir İslâm hukukçusu olan İmam Şeybânî'nin asıl adı Muhammed'dir; babası el-Hasen ve dedesi Ferkad'dir. Zehebi zayıf bir rivâyetle dedesinin Ubeydullah b. Mervân, Lütknevî ise Vâkıd olduğunu zikretmektedirler. Künyesi Ebu Abdullah'dır. Fıkıh kitaplarında daha çok İmam Muhammed adıyla geçer.

İmam Muhammed'e, Şeybânî denilmesinin sebebinde ihtilâf edilmiştir. Abdulkâhîr el-Bağdâdî ile es-Süyûtî, neseb itibâriyle Şeybân Oğulları'na mensûbiyyetinden dolayı böyle söylendiğine kâildirler. Kaynakların ekserisi ise Şeybân Oğulları ile olan alâkanın neşeben değil velâ'en olduğunu zikretmektedir. (Velâ) kelimesi, Şeybânîlerle olan dostluğu ifade etmektedir. Ancak İslâm Ansiklopedisi, velâ'dan alınma (mevlâ) kelimesinin azadlı köle manâsını da tammum etmesini nazar-ı itibâra alarak, İmam Muhammed'in, Şeybân Oğullarının âzâdî olduğunu nakleder.

İbn Sa'd, Şeybânî'nin aslen Cezîre'den olduğunu, babasının Şam ordusunda vazife aldığını, sonra Vâsıt'a geldiklerini ve orada 132 hicri tarihinde İmam Muham-

med'in doğduğunu kaydetmektedir. Diğer taraftan el-Hatîb, Târih-i Bağdâd adlı eserinde, aslen Şam'ın Harastâ köyünden olduğunu, babasının Irak'a geldiğini, İmam Muhammed'in Vâsıt'ta doğduğunu ve Kûfe'de yetiştiğini zikrederken, ayrıca Saymerî'de Filistin'in bir köyünden olduğunu, sonra Kûfe'ye hicret ettiklerini yazmaktadır. Ancak doğrusu İbn Sa'd'ındır. Gerçekten Cezîrelidir. Babası Şam ordusuna intisâbetmiş ve sonradan servet sahibi olmuştur. Ailesi, bir müddet Harastâ köyünde, bir müddet de Filistin'in bir köyünde ikâmet etmiştir ki, her ikisi de Şâm ülkesine dâhildir. Oradan Kûfe'ye gitmişlerdir; fakat ebeveyninin bir vazife icabı Vâsıt'ta bulunduğu sırada İmam Muhammed doğmuştur. Sonra yine Kûfe'ye avdet etmişlerdir. İmam Muhammed de bu şehirde yetişmiştir.

İbn Hallikân, 135 hicri tarihinde doğduğunu nakletmekte ise de diğer kaynakların çoğu doğum tarihi olarak 132 hicri tarihi üzerinde dururlar.

Şeybânî parlak bir zekâyâ, kuvvetli bir hâfızaya, dâima yükseklerle tirmanan bir şahsiyete sahip, çok şişman olmasına rağmen ince ruhlu sıhhatli, ahlâk ve hilkat itibâriyle güzel bir kim-

se idi. Babası zengin olduğu için kendisi refah içinde yetişmiştir. İlmî müktesebâtını daha çok Kûfe'de iken elde etmiştir. Kûfe ise, sahâbe-i kirâm'ın gelmeğe başladığı ve bilhassa Hz. Ali'nin hilâfet merkezi ittihaz edildiği tarihten beri ulûm-u arabiyyenin beşiği, hadis ve fıkıhın tedris edildiği ilim merkezlerinden biri olmuştur. İşte İmam Muhammed böyle bir ilmî muhit içinde tahsilini ikmâl etmiştir. On dört yaşında iken, meclisine intisâbet ettiği Ebu Hanife'nin kendisine, evvelâ Kur'ân-ı Kerim'i ezberlemesini tavsiye etmesi üzerine çok kısa bir zamanda hıfzını ikmâl etmiştir. Çünkü, Ebu Hanife'nin metodu üzere fıkıh öğrenen kimse nin Kur'ân-ı Kerim'e şiddetle ihtiyâcı vardır; O'nunla ihticâc mümkün olduğu müddetçe başka bir delile meyledilmez.

Sorduğu suallerle takdirini kazandığı üstâdı Ebu Hanife'nin yanında tam dört sene talebelik yapmış, üstelik O'ndan öğrendiği mes'eleleri tesbit ve tedvin etmiş olan İmam Muhammed, hocasının ölümü üzerine, aynı metodu takib eden Ebu Yusuf'un derslerine devam etmeye başlamıştır. Ondan hem fıkıh hem de hadis dersi almıştır. Bilhassa fıkıhta; üstâdı Ebu Yusuf'a çok şey medyûndur. Gerek Ebu Hanife'den ve gerekse Ebu Yusuf'tan aldığı hadis kültürünü Kûfe, Basra, Medine, Mekke, Şam ve Irak'ın diğer ilim merkezlerinde elde ettiği malûmatla en yüksek bir seviyeye çıkarmıştır. Fîlhakika O, fıkıhta kâmil bir imam, hadis ve tefsirde kuvvetli bir âlim ve Arap dilinde bir hüccet olmuştur. Bu husus, mezhep taassubuna düşmemiş olan ulemânın ittifakiyle sâbittir. Bütün servetini ilim yolunda harcamıştır; nitekim babasından 30,000 didhem tevârüs ettiğini, bunun yarısını lügât ve şiire, diğer yarısını da fıkıh ve hadîse sarfettiğini bizzat kendisi söylemektedir.

İmam Muhammed'in kızı, babasının dâima kitapları ile meşgûl olduğunu, hiç konuşmadığını, kâpıcısına bile parmağı ile işaret ettiğini söyler. Zehebi de İmam Mu-

hammed'in, ailesine dünya ihtiyaçları için kendisine değil, vekiline baş vurmalarını, böylece meşgul edilmemesini söylediğini nakleder. Bu rivayetler, onun nasıl bir titizlik ve gayretle ilmi tebbullarda bulunduğunu gösterir.

İmam Muhammed, ilmi gayelerle yaptığı seyahatları neticesinde pekçok üstadlardan hadis ahzetmiştir. Ezcümle, Süfyan b. Sa'id es-Sevri, Mis'ar b. Kidâm, Malik b. Miğvel, Ömer b. Zerr er-Nemdâni, Kays b. er-Rebi, İsmail b. İbrahim el-Beceli, İmam Malik b. Enes, İsmail b. Muhammed b. Ebi Yahya, ed-Dahhaâk b. Osman İshak b. Hazim, Süfyan b. Uveyne, Talha b. Amr, Zekeriyâ b. İshâk Hişâm b. Ebi Abdillâh, Sa'id b. Ebi Arûbe, İsmail b. İbrahim el-Basri, Abbâd b. el-Avvâm, Şu'be b. el-Mekhûli, Abdullah b. el-Mubârek zikredilebilir. Bilhassa Malikî mezhebinin imamı büyük müctehid Malik b. Enes'ten çok istifade etmiştir. Halife Mehdi devrinde İ. Malik'in yaptığı haklı şöret üzerine Medine'ye gelen Şeybâni, O'nun derslerine 3 küsur sene devam eder ve takriben 700 müsned hadis kalır. İ. Malik'in el-Muvatta adlı hadis mecmuasını dinler ve rivayet eder. İmam Malikten mervî birçok Muvatta'lar arasında İmam Muhammedinki, diğerlerinden, Irak fukahasının aldıkları veya muhalefet ettikleri hadisleri göstermiş olması ile temayüz eder. Ancak Medinede daha birçok muhaddisten hadis alan İ. Muhammed, İ. Malik'in Muvattamı rivayet etmekle beraber, Onda reddedilmesi lâzım gelen reylerin mevcudiyetine kâil olmuş ve bu münasebetle diye maruf (el-Hucec) adlı kitabını telif etmiştir. Nuruosmaniye Kütüphanesinde 1492 namarada kayıtlı olan nüshanın, kuvvetli bir ihtimalle, bu eserin nüshalarından biri olduğu tahmin edilmektedir.

Ebu Hanife ve Ebu Yusuf gibi iki büyük üstaddan fıkıh dersi alan ve onların tesiriyle reyçi olan İmam Muhammed, fıkıhta üstalık mertebesine ulaşmış ve hocalarının vefatından sonra fıkıh riyaseti kendisine kalmıştır. Daha 20 yaşında iken Kûfe'de bir ders halkası teşkil etmiştir. Verdiği ders-

lerde üstadlarının usulünü takip ve Onların ilimlerini neşretmiştir. Nitekim el-Mebcut, elC-amis-Sağır ve el-Siyerus Sağır adlı eserlerinde üstadlarının fıkıhlarını rivayet eder. Diğer kitaplarında ise Ebu Hanife ile Ebu Yusuf'un kavillerini, zikretmekle beraber daha çok kendi reylerini neşreder.

İmam Muhammed'in ilmi şöreti ufukları aşınca, ta uzak diyarlardan fıkıh öğrenmek üzere birçok kimselerin Kûfe'ye geldiklerini görüyoruz. Yetiştirdiği talebelerin sayısı bile O'nun büyük bir imam ve müctehid olduğunu gösterir. O'ndan feyz alan birkaç isim zikretelim : Ahmed b. Hafs el-icli (Buhari, ehl-i rey'in (fıkını) ve es-Sevrinin Camiini Bundan almıştır) -Ebu Süleyman Musa b. Süleyman el-Cüzeci (Şarkta ve garpta İ. Muhammedin 6 kitabı, bilhassa bu zat vasıtası ile intişar etmiştir.) Muhammed b. İdris es-Şafii, Ebu Ubeyd b. Kasım b. Selâm el-Herevî (büyük bir müctehid), Ebu Bekir b. Ebi Mukatil, Esed b. el-Furat el-Kayravani, Muhammed b. Mukatil er-Râzi (İbn Hacer'in üstadı), Yahya b. Muin el-Katafani (Cerh ve tadil imamı), Yahya b. Eksem, Şuayb b. Süleyman el-Keysâni, Ali b. Salih el-Cürcâni en meşhur talebelerindedir. Zikr edilen isimlerden bilhassa iki mühimdir. Biri Esed b. el-Furat diğeri Muhammed b. İdris eş-Şâfiidir. Esed b. el-Furat, Kayravan şehrinde doğdu. İlim için doğuya doğru seyahata çıkar. Medinede İmam Malike intisab eder ve O'ndan Muvatta' dinler. Sonra üstadın tavsiyesi ile Irak'a gelen Esed b. el-Furat, ilk karşılaştığı Ebu Yusuf'tan ders alır. Ebu Yusuf ta O'ndan İ. Malik'in Muvattamı alır. Ebu Hanifenin diğer talebelerinden, bilhassa İmam Muhammed çok uzak diyarlardan gelmiş olduğu için kendisine hususi alâka gösterir ve geceleri yalnız O'na ders verir. Öyle ki geceleri Esed b. el-Furat'ın uykusu geldiği vakit, daha önce yanına aldığı bardaktaki sudan yüzüne serpeyerek uykusunu kaçıtır. Hattâ O'nun nafakasını dahi temin eder.

Irak'ta Hanefî fıkını iyice öğrenen, öğrendikten sonra memleketine avdet eden Esed el-Kayra-

vani, Hanefî ve Malikî ta Endülüs'e kadar Mağrib diyarında neşretmiştir.

İmam Şafii ise, 184 hicri tarihinde yani İ. Muhammed'in ölümünden 5 sene önce Irak'a gelir, O'ndan fıkıh dersleri alır ve musannefatını istinsah eder. Şafii'nin «O'ndan bir deve yükü kitap yazdım.» dediği rivayet edilmektedir. Zira İmam Muhammed, kendisi ile hususen meşgul olmuş ve nafakasını dahi temin etmiştir. Şafii, üstadına karşı daima ilmi edebini muhafaza etmiş ve O'nunla münazaradan kaçınmıştır. O'nun hakkında takdîrkâr bir lisan kullanmıştır. Ezcümle: «Allah bana iki âlimle yardım etti; biri hadiste İbn Uveyne, diğeri fıkıhta Muhammed b. el-Hasan'dır.» Hiç kimsenin üzerindeki ilmi ve dünyevi hakkı, Muhammed'inki kadar değildir. O bana merhamet ederdi.» dediği kaynaklarda nakledilmiştir. Kevseriye göre Şafii'nin, İmam Muhammed'le Münazara ettiği, O'nu susturduğu, hattâ Harun Resid'in huzurunda bile münazara yaptığı hususundaki rivayetler kuvvetli bir esasa dayanmadığı gibi Ebu Yusuf'ta İmam Muhammed'in O'nu kıskandıkları ve Harun Resid'i, katletmesi için teşvik ve tahriklerde buldukları tamamen uydurmadır. Zira Şafii Bağdad'a geldiği zaman Ebu Yusuf ölmüştü. Sonra bu iki âlimin dinî salâbetleri değil bir âlimin, sıradan bir adamın öldürülmesine bile müsaade etmezdi.

İmam Muhammed, büyük şeyhi Ebu Hanife gibi ilim öğretmekte son derece sabırlı ve talebelerinin nafakalarını temin etmekte örnek bir üstadı. Feyz aldığı hocalarına karşı da ilmi merbutiyeti ve muhabbeti sonsuzdu. İmam Malik'in vefat haberi gelince, «Muhakkakki Allah'ın kullarıyız, O'na döneceğiz, Ne büyük bir musibet! Malik b. Enes ölmüş! Hadiste emrülümünin olan âlim ölmüş!» diyerek üzüntüsünü belirtmiştir. Bundan sonra İmam Malik'ten rivayet olduğu zaman insanlar O'nu dinlemek için akın ederlerdi. Fakat başkasından rivayet ettiğinde ise sadece havâs hazır bulunurdu.

Yukarıda İmam Muhammed'in Ebu Yusuf'tan Feyz aldığını, O'na medyum bulunduğunu söyle-

miştik. Ancak bir hâdise, İ. Muhammed'in, hocası Ebû Yusuf'a karşı kırgınlığa sebep olur. Şöyle ki: Bağdat'ta kadilkudât olan Ebu Yusuf, Abbasi halifelerinin yazlık merkez ittihaz edindikleri Rakka kadılığı mevzuunda kendisi ile yapılan istişarede, o zaman Kûfe'de bulunan Muhammed b. el-Hasan'ı tavsiye eder. Bu tavsiye üzerine haber gider ve istemese de Bağdad'a gelmesi için icbar edilir. Bağdad'a geldiği zaman, ilk iş olarak Ebu Yusuf'la görüşür ve gücendiğini izhar eder. Ebu Yusuf ise, ilimlerinin Kûfe'de, Basra'da ve bütün Şarkta yayıldığını, Rakka ve çevresinde de yayılmasını istediğini ve bu vazifenin kendisi tarafından yapılmasını arzu ettiğini söylerse de İmam Muhammed bu esbab-ı mucibeden mutmain olmaz. Sonra beraberce huzuruna çıktıkları Bermek Oğullarından Yahya b. Halid'in tehdidi üzerine Rakka kadılığını kabul eder. İşte bu, üstadla talebesinin arasını açan yegâne hadisedir. İ. Muhammed o kadar gücünmüştür ki Ebu Yusuf öldüğü zaman halâ kırgındı. Zira İmam Muhammed, ilme ve tadrise düşkünlüğü sebebiyle hüküm verme mevkif olan kadılıktan daima uzak olmak isterdi. Fakat Ebu Yusuf'u O'nu kuskandı ve Harun Reşid'e kötü tanıttığı yolundaki nakiller doğru değildir. Her ne kadar kadılığını ilme manî olduğu kanaatini taşısa da gene, ömrünün sonlarına doğru bir müddet kadulkuat mevkiinde bulunmuştur.

Zühd sahibi bir kimse idi. Devlet erkanının arzu ve meylî istikametinde fetva vermekten çekinirdi. Nitekim Harun Reşid'in, Zeydî İmamı Yahya b. Abdillâh mes'elesinde arzusuna uygun fetva vermediği için Rakka kadılığınan azledilmiş ve fetva vermekten men olunmuştur. Azlini müteakib Bağdada gelmiştir.

K erderenin nakline göre, İmam Muhammed kumaş boyacılarına gider, onlardan yaptıkları iş ve aralarında cereyan eden muameleleri bizzat öğrenirdi. Bundan anlaşılıyor ki, büyük müctehid, Kur'an-i Kerim-i, sünneti sahâbe

ve tabiin kavillerini, diğer ilim merkezlerinde bulunan fukahanın reylerini ve ulûmu arabîyyeyi bilmiş olmasına rağmen, bu bilgisi ile iktifa etmeyip esnaf arasında cari olan muamelâtın şekillerini, kadim örfle halen meri olan örf arasındaki farkları bilme ihtiyacını duyardı. Zira bu şekilde hareket etmek suretiyle daha isabetli fıkhi beyanlarda bulunmuş ve hüküm vermekte hatadan salim bir yol tutmuş oluyordu.

HAKKINDA SÖYLENİLENLER :

Ş eybânî hakkında pekçok şey söylenilmiştir. Biz burada bir kaç misal vermekle iktifa edeceğiz :

Malik b. Enes birgün, aralarında İmam Muhammed'in de bulunduğu bir sırada kendisinden hadis alan talebelerine «Bize Şarktan ilim sahibi olarak şu gençten başkası gelmemiştir» dediği mervidir. Şâfiî'nin yukarıda nakledilenlerden başka şu sözleri de rivayet edilmektedir: «Allah'ın kitabını Muhammed b. el-Hasan'dan daha iyi bileni görmedim. Sanki Kur'an O'nun üzerine inmiştir.» «Ben, helâlî, haramı, illetleri, nâsih ve mensuhu Muhammed b. el-Hasan'dan daha iyi bilen bir kimse görmedim. Üzerimde Mâlik b. Enes'ten sonra O'nun üstadlık hakkı vardır. O'ndan daha fasih konuşan kimse görmedim.» «sual sorulduğu zaman katiyyen kızmaz, çehresi asla değişmezdi. Şişman olmakla beraber, ruhu pek ince idi.» O'ndan daha akıllı, daha fakih, daha zahid, daha müteki ve daha güzel konuşanı görmedim.» «Muhammed b. Seleme der ki: «Geceyi üç kısma ayırmıştır; bir kısmını uykuya bir kısmını namaza, bir kısmını da derse vermiştir. Niçin çok uykusuz kaldığı sorulduğunda, uymasının mümkün olamayacağını, müslümanların kendilerine itimad ederek uyduklarını, şayet uyurlarsa dinin zayıflatılmış olacağını, söylerdi.»

İmam Muhammed'in kitapları : İmam Muhammed'in zamanımıza kadar intikal eden pek çok kitabı vardır. Bunlar, mezahib fıkhi ile ilgili olarak tedvin edilmiş olan kitaplara kaynak olmuşlardır.

Bugün müdekkik ve muhakkıklar, bu eserlerin negriné rağbet göstermektedirler. Nitekim Hindistan'da fakih ve muhaddis Ebû'l-Vefa'nın riyasetinde, ulemanın ileri gelenlerinden bir gurup, dünya kütüphanelerinde bulunan en eski fıkhi kitaplarını araştırmak ve peyderpey neşretmek üzere teşebbüse geçmiştir. Onların bu mesailerini asırlarca ihmal edilmiş bir vazifeyi ifa edeceğinden cidden şayan-ı şükrandır.

Biz, burada zamanımıza kadar gelen bazı kitaplarının sadece isimlerini zikredeceğiz :

1. el-Mebsût (el-Asl)
2. el-Câmiu's-Sağır
3. el-Siyeru's-Sağır
4. el-Câmiu'l-Kebîr
5. es-Siyeru'l-Kebîr
6. ez-Ziyâdât
7. Ziyâdetü'z-Ziyâdat
8. er-Rakıyyât
9. el-Keysâniyât
10. el-Curcâniyat
11. el-Hârûniyât
12. en-Nevadîr
13. Kitâbu'l-Kesb
14. el-Muvatta (İmam Mâlik'ten mervî)
15. el Hucec
16. Kitâbu'l-âsar

İMAM MUHAMMED'İN VEFATI :

İmam Muhammed'in kadılığınan azledildikten sonra bir müddet Bağdatta kalan, oradan Harun Reşid'le beraber Horasan'a giden ve kendisine orada kadılık kadılık tevcih edilen İmam Muhammed b. el-Hasan 189 hicrî tarihinde Rey şehrinde vefat etmiştir. Meşhur nahiv üstadı el-Kisâî'nin de aynı gün yahut iki gün sonra vefat ettiği nakledilmektedir.

Kerderî'nin nakline göre, Muhammed b. el-Hasan, Reyde (Cebel-i Tabarek) denilen bir kaleye, Kisaf ise Ranbuye köyüne defnedilir ki ikisi arasında 4 fersahlık bir mesafe vardır.

Harun Reşid, bu iki âlimin defnedilmesinden sonra «Bugün Reyde, fıkhi ve arapçayı defnettim» diyerek üzüntüsünü izhar eder.

Vefatının 1200. sene-i devriyesi münasebetiyle aziz hatırası için

toplandığımız büyük hukukçu İmam Muhammed'e Allah'tan rahmet diler, modern hukuk anlayışımızla da eserlerinden büyük faydalar sağlamamız mümkün olan İmam'ın eserleri üzerine eğilmelerini bilhassa genç hukukçulara tavsiye etmek isterim.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed Zâhid el-Kevserî, *Bülâğu'l-emânî fî-sîreti'l-imân Muhammed b. el-Hasen eş-Şeybânî*, Mısır, 1355.

Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehabî, *Menâkıbu'l-imam Ebi Hanîfe ve sâhibeyhi Ebi Yusuf ve Muhammed b. el-Hasen*, Mısır.

Ebu Zekeriyâ Muhyiddîn b. Şeref en-Nevevî, *Tehzî-*

bu'l-esmâ' ve'l-luğât, Mısır.

Muhammed b. Muhamed el-Kuraşî, *el-Cevâhiru'l-mudniye fî-tabakâtti'l Hanefiyye*, Haydarâbâd, 1332.

Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *Lisânu'l - mîzân*, Hindistan, 1329.

Ebu'l-felâh Abdülhayy b. el-İmâd el-Hanbelî, *Şezerâtü'z-zehab fî-ahbâr-i men zehab*, Mısır, 1350.

Muhammed Abdülhayy el-Lüknevî, *Kitâbu'l - fevâidi'l-behiyye fî terâcimi'l- Hanefiyye*, Mısır, 1324.

Ebu Abdillâh es-Saymerî, *Ahbâru Ebi Hanîfe ve ashâbi-hî*,

İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-küb-*

râ, Beyrut, 1377.

İbn Hallîkan, *Vefeyâtü'l-a'yân*, Mısır, 1299.

Brochermann, *GAL*, I, Leiden, 1937.

İbn Nedîm, *el-Fihrist*, Mısır, 1348.-

İbn Kuteybe, *el-Meârif*, Mısır, 1353.

İslâm Ansiklopedisi, cüz 115, eş-Şeybânî maddesi, el-Kerderî, *Menâkıbül - İmâmîl-a'zâm*, Haydarâbâd, 1321.

Ebu Bekr Ahmed b. Ali el-Hatîb el-Bağdadâ, *Târîhu Bağdâd*, Mısır, 1349.

Ebu Ömer Yusuf b. Abdil-Berr el-Kurtubî, *el-İntikâ fî Fedâilî's-selâseti'l - eimmeti'l-Fukahâ*, Mısır, 1350.

ULASTIRMA TOPLULUĞU ŞİRKETİ

RAY SİGORTA

YANGIN
NAKLİYAT
MAKİNE VE MONTAJ
KAZA
KASKO

TRAFİK
CAM
ŞİRKAT
UÇAK
MALİ MES'ULİYET

KAYDI HAYAT — VEFAT
MUHTELİT
MÜMTEZİÇ
MUVAKKAT İRAT
CİHAZ - TAHSİL - TERBİYE

SİGORTALARINIZ İÇİN EMRİNİZDEDİR
VE HER YERDE EN EMİN DOSTUNUZDUR.
CEBİNİZDEKİ RAY SİGORTA POLİÇESİ HER ZAMAN

RAY SİGORTA A. Ş.

UMUM MÜDÜRLÜK : Ankara Atatürk Bulvarı No: 125 Tel: 175477—675873—122015
İSTANBUL ŞUBESİ : Meşrutiyet Cad. No: 176 Şişhane Tel: 496473—495181—441739
İZMİR BÜROSU : Gazi Bulvarı 1370 inci sokak No: 9 Kat: 2 Tel: 37240

Ve yurdun her tarafındaki acenteleriyle en iyi hizmeti arzetmeğe hazırdır.